

PŘEHLED VÝZKUMŮ

49



Brno 2008

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 49

Volume 49

Číslo 1–2

Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Freisinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliáčik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Balász Komoróczy, Marián Mazuch, Ladislav Nejman,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Vrcholně středověká lotová závaží z českých a moravských lokalit.
Gruna, Hradisko (vlevo); Písek, u Šarlatského rybníka (v popředí); Ví-
cov, Městisko (vpravo dole); Boskovice, hrad (vpravo nahoře). Srov.
studii J. Doležela v tomto svazku. Foto P. Smékal.

*Medieval cup nested weights from czech and moravian sites. Gruna,
Hradisko (left); Písek, u Šarlatského rybníka (front); Vícov, Městisko
(bottom right); Boskovice, castle (top right). Cf. the article by J. Dole-
žel in this volume. Photo by P. Smékal.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Arch, spol. s r. o.
Charbulova 3a
618 00 Brno-Černovice

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2008
Náklad 450 kusů

Copyright ©2008 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v.v.i. and the authors.

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

Roč. 49, 2008, č. 1-2



91087/09

Svoboda, J. 1987: Stránská skála. Bohunický typ v brněnské kotlině. *Studie AÚ ČSAV v Brně 14/1*. Praha.

Škrdla, P. 2000: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město), *Přehled výzkumů 41 (1999)*, 71–76.

Resumé

A small collection of eight chipped stone artifacts has been found at Dlouhý kus field in the cadastral territory of Brno-Líšeň suburb. Three of the artifacts are patinated and may be associated with the Early Upper Palaeolithic sites previously documented in the immediate area of this site.

BZENEC (OKR. HODONÍN)

„Horní hory“. Mladý paleolit. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

Isolovaný artefakt – recentně vzniklý fragment nejspíše pouze úštěpu bíle patinovaného eratického silicitu – byl nalezen na návrší severně Bzenec, v sedle mezi kótami 292,1 m (Horní hory) a 287,2 m, na souřadnici 48°58.955'N a 17°16.530'E (WGS-84). Nadmořská výška místa nálezu je 288 m. Podrobnějším průzkumem okolí již další artefakty nalezeny nebyly. Poloha je zdrojovou oblastí schránek terciérních plžů.

„Jordán“. Mladý paleolit (?). Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

Isolovaný artefakt vyrobený z blíže neurčeného tmavého rohovce lokálního původu byl nalezen na protáhlé vyvýšenině v poloze Jordán, na souřadnici 48°59.395'N a 17°17.889'E (WGS-84). Nadmořská výška místa nálezu je 250 m. Intencionalita odštípnutí ani paleolitická klasifikace nálezu není zaručená. Podrobnějším průzkumem okolí již další artefakty nalezeny nebyly. Poloha je zdrojovou oblastí schránek terciérních plžů a mlžů.

Výzkum proběhl v rámci projektu GAČR č. 404-05-0305.

Petr Škrdla

Resumé

Two isolated artifacts were found in the cadastral territory of Bzenec. The first artifact was located on elevated ground northward of Bzenec and the second artifact on elevated ground to the northeast.

KAROLÍN (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Chlum“. Aurignacien. Sídliště. Povrchový sběr.

Lokalita označovaná jako Karolín I se nachází na táhlém návrší severním směrem od obce v trati „Chlum“. Nálezy se koncentrují na vrcholu v okolí kóty s nadmořskou výškou 316 m. Z lokality se naskýtá dobrý rozhled po okolí, zvláště na lokalitu Kvasice I, která se rozkládá přes údolí Panenského potoka na protějším kopci Jámy. Cca 800 m severovýchodně od Karolína I se nachází stanice Karolín II. Lokalita Karolín I byla objevena na podzim roku 1977 K. Valochem, M. Olivou a V. Gebauerem

(Oliva 1981, 27). Soubor čítající 65 kusů paleolitické štípané industrie pochází z povrchových sběrů prováděných na lokalitě Z. Schenkem v průběhu několika posledních let.

Ve dvaceti sedmi případech (41,5%) byl k výrobě štípané industrie použit eratický silicit. Kusy z něj vyrobené jsou pokryty poměrně intenzivní vrstvou patiny. Druhou nejvíce zastoupenou surovinou v souboru je radiolarit, nejvíce červenohnědých až hnědých barevných odstínů, z něhož bylo vyrobeno 22 artefaktů (33,9%). Dále byla v souboru přítomna skupina moravských rohovců (21,5%), z nich se podařilo kromě čtyř blíže nespecifikovaných kusů vyčlenit následující typy: typ Krumlovský les, varieta I (1 kus), varieta II (3 kusy), typ Troubky-Zdislavice (3 kusy) a typ Boršice (3 kusy). U dvou artefaktů (3,1%) nebyla rozpoznána výrobní surovina. Čtvrtina artefaktů nese stopy otěru.

Ve sledované kolekci jednoznačně převládají čepele (29 kusů) a čepelky (4 kusy) nad úštěpy, kterých je v souboru celkem 18. Čepelový materiál vykazuje vysokou fragmentárnost – pouze tři čepele se dochovaly v celku, z čepelí ani jediná. Mezi úštěpy je již fragmentárnost menší (11 exemplářů). V souboru byla přítomna tři jádra. První lze klasifikovat jako vytěžené jádro reutilizované na otloukač či podložku (obr. 8:23). Artefakt je vyroben z eratického silicitu. Druhé jádro je vyrobeno z radiolaritu. Má prizmatický tvar, podstavu upravenou jedním úderem a kortikální boky, záda i distální část (obr. 8:22). Jádro sloužilo primárně k těžbě čepelí a čepelí a bylo pravděpodobně opuštěno z důvodu „zaběhnutí“. Poslední kus se morfologicky nachází na rozhraní mezi aurignackým kýlovitým jádrem a kýlovitým škrabadlem. Rozhodujícím kritériem je v tomto případě těžní úhel, který svírá úderová plocha společně s těžní (Lucas, Hayes 2000, 462–463). Úhel daného kusu je menší než 65°, jedná se tedy o vytěžené aurignacké jádro. S tímto zjištěním plně koresponduje i zaběhnutí odštěpu, ke kterému došlo ke konci těžby a které znehodnotilo těžní plochu a znemožnilo další odbějení. Primární funkce artefaktu jako jádra sloužícího k těžbě čepelí byla vyčerpána. Artefakt byl proto recyklován, doplněn obvodovou retuší a sloužil jako škrabadlo. Jádro-škrabadlo bylo vyrobeno na silnějším radiolaritovém úštěpu. Dále se kolekce sestává z kusu radiolaritové suroviny, z 8 fragmentů – odštěpů, ze 3 mikroúštěpků/mikrozlomků, z 11 místně retušovaných artefaktů, tzn. z 5 čepelí, ze 3 čepelí (obr. 8:1,2,14), ze 3 úštěpů a z 18 nástrojů.

Škrabadla jsou v této kolekci zastoupena pouze ve dvou exemplářích; jedná se o čepelové škrabadlo s dochovanou levou laterální retuší a recentním poškozením na pravé straně (obr. 8:16) a o výše zmíněné kýlovité škrabadlo (obr. 8:20). Rydla jsou více početná (5 kusů). V jednom případě se objevilo hranové rydlo na příčné retuši, přičemž rydlové údery jsou vícenásobné, miniaturní a velice jemné (obr. 8:8). Dále se objevilo hranové rydlo na šikmé retuši vytvořené na bázi masivního radiolaritového úštěpu. Artefakt byl retušován na ventrální ploše, kam byl také veden rydlový úder (obr. 8:21). Mezi rydly se dále vyskytla tři aurignacká kanelovaná rydla. První z nich bylo vyrobeno na silnějším úštěpu z poměrně intenzivně patinovaného rohovce typu Boršice (obr. 8:10).

Druhý exemplář (obr. 8:9) společně se třetím drobným rydlem (obr. 8:7) byl vyroben z eratického silicitu. Kolekce nástrojů byla dále tvořena dvěma distálními zlomky čepelových hrotů (obr. 8:5,13), čtyřmi laterálně retušovanými čepeli (obr. 8:3,6,12,17), čepelí s konvexně retušovaným distálním koncem a bilaterální ventrální retuší (obr. 8:4) a radiolaritovou čepelí se strmou aurignackou retuší a charakteristickým „piškotovitým profilem“ (obr. 8:11). Jedna z čepelí je recentně poškozena, nelze proto zjistit přesný rozsah provedené retuše. S největší pravděpodobností byla retušována bilaterálně (obr. 8:15). Soubor obsahoval také vrub (obr. 8:18) a odštěpovač (obr. 8:19).

Ve sledovaném souboru se vyskytlo hned několik aurignackých typů, a to i přes poměrně malý počet nástrojů (18 kusů). Kolekce byla bohatá zejména na kanelované-kýlovité exempláře („carinated pieces“), z nichž je třeba upozornit na tři kanelovaná rydla a vytěžené kýlovité jádro, jež bylo sekundárně doplněno obvodovou retuší a transformováno na pracovní nástroj. Vzhledem k přítomnosti těchto aurignackých typů není pochyb o kulturním začlenění kolekce. Sledovaná kolekce rovněž potvrdila některé závěry M. Olivy (Oliva 1987, 72). Především se jedná o vysoké zastoupení radiolaritového materiálu na stanici Karolín I. Na žádné jiné aurignacké lokalitě v celém východním Pomoraví nebyl radiolarit štípan v tak hojném množství (viz. Oliva 1980, 29; týž 1982, 629; týž 1984, 620; týž 1987, 72). Z 64 artefaktů, které tvoří tento soubor, bylo 22 kusů (34%) vyrobeno z radiolaritu, ale pouze 5 z nich bylo retuší modifikováno na nástroj (z toho 2 aurignacké typy – čepel a škrabadlo). Radiolaritový materiál je tedy více početnější mezi jádry a neopracovanými polotovary. Ve sledovaném souboru převažují rydla (5 kusů) nad škrabadly (2 kusy). Tři z nich jsou kanelovaná, ostatní hranová. Klínová rydla v této kolekci zcela chybí. Zajímavé je, že pro výrobu aurignackých rydel nebyl nikdy použit radiolarit. K těmto závěrům dospěl M. Oliva na základě klasifikace souboru, který měl k dispozici. Ani v tomto souboru nebyla pro výrobu daných typů rydel tato surovina použita. Převaha rydel nad škrabadly a častý výskyt aurignackých typů rydel je pro Karolín I charakteristická. Z těchto poměrů (rydla versus škrabadla, vysoké procentuální zastoupení aurignackých typů rydel) vyvozuje M. Oliva technologickou vyspělost aurignacké industrie z Karolína I (Oliva 1987, 96).

Lenka Pělučová Vitošová, Zdeněk Schenk

Literatura

- Hays, M., Lucas, G. 2000:** A Technological and Functional Analysis of Carinated Pieces from Le Flageolet I, Dordogne, France. *Journal of Field Archaeology*, Vol. 27, No. 4 (Winter, 2000), 455–465.
- Oliva, M. 1981a:** Acheulian finds from Karolín, district of Kroměříž (Czechoslovakia). *Antropologie* 19, 27–32.
- Oliva, M. 1982b:** Variabilita paleolitických industrií a lidské chování – pokus o dialektický přístup ke vztahu vývoje nástrojů a společnosti. *Archeologické rozhledy* 34, 622–647.

Oliva, M. 1984a: Technologie výroby a použité suroviny štípané industrie aurignacienu na Moravě. *Archeologické rozhledy* 36, 601–628.

Oliva, M. 1987: Aurignacien na Moravě. *Studie Muzea Kroměřížska '87*. Gottwaldov: MTZ.

Resumé

Zdeněk Schenk collected 65 artifacts at the well-known Aurignacian site Karolín I „Chlum“ (Oliva 1981, 27) in the last few years. Raw material analysis indicates that patinated erratic flint is the most common type (27 items – 41,5%), followed by radiolarite (22 items – 33,9%), and Moravian cherts from local gravels (21,5%) (Krumlovský les-type chert, 4 items; Troubky-Zdislavice type chert, 3 items; Boršice type chert, 3 items; non-specified local cherts, 4 items). The raw material type of two artifacts was not determined. The tool collection consists of Aurignacian artifacts including a blade with bilateral steep retouch (obr. 8:11), 3 carinated burins (obr. 8:7, 9, 10) and an exhausted carinated core which had a secondary function as a scraping tool (obr. 8:20). Tools included 1 burin on a truncation (obr. 8:8), a burin on oblique retouch (obr. 8:21), a blade endscraper with unilateral retouch (obr. 8:16), 2 points (obr. 8:5, 13), 4 unilaterally retouched blades (obr. 8:3, 6, 12, 17), 1 fragment of a seemingly bilaterally retouched blade (obr. 8:15), 1 convex retouched blade with bilateral retouch on the ventral surface (obr. 8:4), a notch (obr. 8:18) and a splintered piece (obr. 8:19).

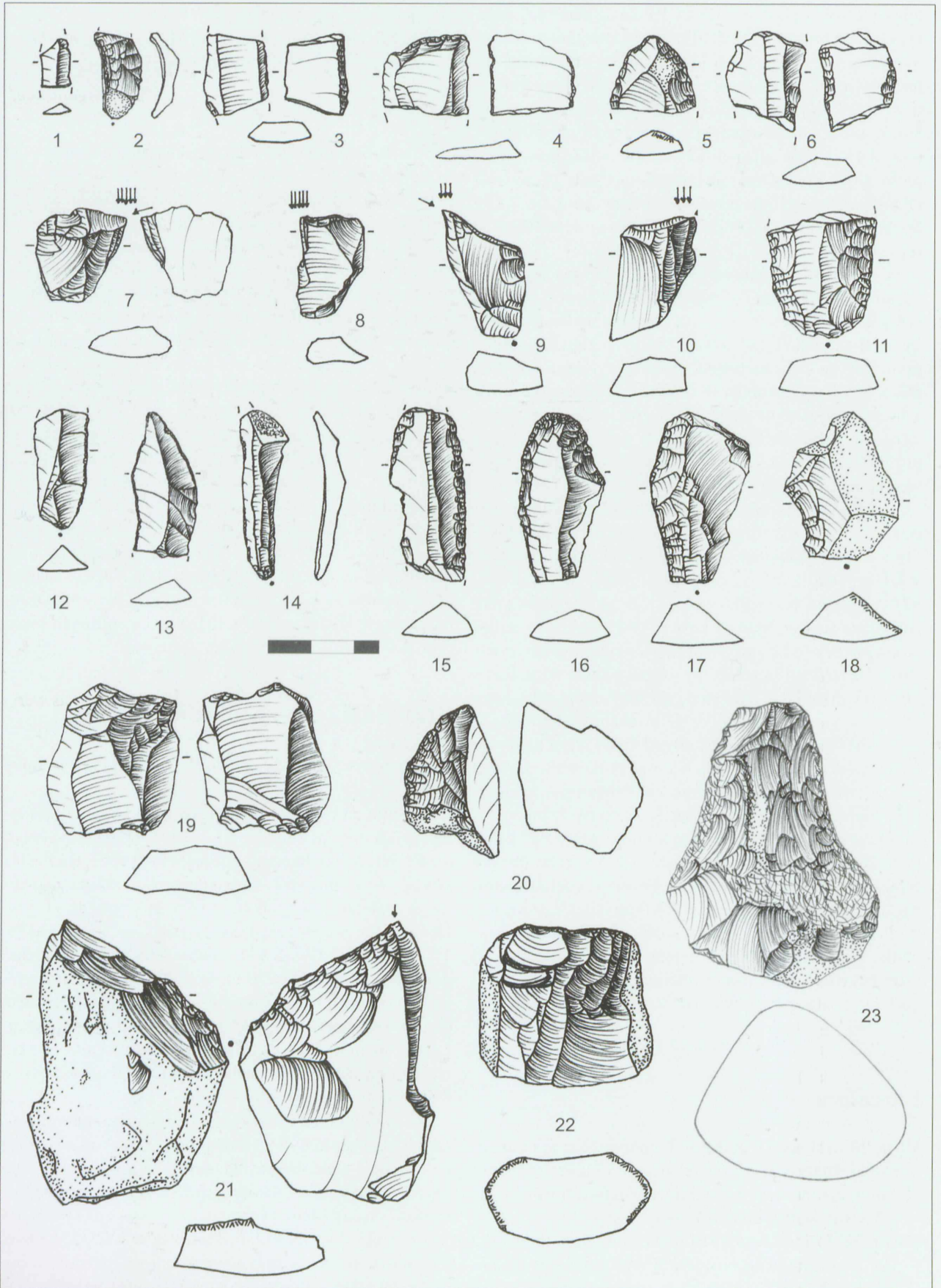
KROMĚŘÍŽ (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Kamenec“. Mladý paleolit. Sídliště. Povrchový sběr.

Lokalita na rozhraní Bučovické pahorkatiny a Středomoravské nivy je situována severním až severovýchodním směrem od temene zalesněného kopce Barbořina (256,2 m n. m.), při západním okraji města Kroměříž. Vzdálenost od vrcholové kóty je přibližně 200 m. Geografické souřadnice lokality jsou: 49°18'19.324"N, 17°22'6.935"E (WGS-84). Nadmořská výška v těchto místech dosahuje cca 250 m. Lokalita zaujímá strategickou polohu nad nivou řeky Moravy s dobrým výhledem do prostoru Středomoravské nivy, na Holešovskou pahorkatinu, směrem k JZ ústí Moravské brány a směrem západním na Bučovickou pahorkatinu. Jižním směrem se rozprostírají severní svahy Chřibů.

Na jaře 2008 zde byl podniknut revizní povrchový průzkum, při kterém byla nalezena početně nevelká kolekce (8 kusů) kamenné štípané industrie. Cílem prospekce bylo ověřit paleolitickou lokalitu a rozšířit stávající soubor artefaktů, shromážděný záchranným výzkumem a povrchovou prospekci v roce 2004 (Bém, Peška 2005, 25). Daný výzkum a prospekce byly realizovány v souvislosti s budováním úseku dálnice D1, která prochází kolem severního úpatí kopce Barbořina (Berkovec, Peška 2005, 188).

Kolekce získaná během jara 2008 je poměrně rozmanitá co do zastoupení surovin. Mrazově poškozený zlomek jádra byl vyroben z eratického silicitu. Patina tvoří



Obr. 8: Karolín I. Vybrané artefakty. Fig. 8: Karolín I. Selected artifacts.